

ТИББИЁТ ЧИҚИНДИЛАРИНИНГ АТРОФ-МУҲИТГА ВА АҲОЛИ САЛОМАТЛИГИГА САЛБИЙ ТАЪСИРИНИ КАМАЙТИРИШ МЕЗОНЛАРИ

Тажиббаев Фарход Сайфиддинович¹

¹Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги ҳузуридаги Санитария-эпидемиологик осойишталик ва жамоат саломатлиги қўмитаси

CRITERIA FOR REDUCING THE NEGATIVE IMPACT OF MEDICAL WASTE ON THE ENVIRONMENT AND THE HEALTH OF THE POPULATION

Tadjibayev Farkhod¹

¹Committee for Sanitary and Epidemiological Welfare and Public Health under the Ministry of Health of the Republic of Uzbekistan

КРИТЕРИИ СНИЖЕНИЯ НЕГАТИВНОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ МЕДИЦИНСКИХ ОТХОДОВ НА ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ И ЗДОРОВЬЕ НАСЕЛЕНИЯ

Тажиббаев Фарход Сайфиддинович¹

¹Комитет Санитарно-эпидемиологического благополучия и общественного здоровья при Министерстве здравоохранения Республики Узбекистан

https://doi.org/10.62209/SPJ/vol5_Iss2/art2

Аннотация: Бугунги кунда республикаимизда йилига 90 минг тонна тиббиёт чиқиндилари ҳосил бўлмоқда, буларнинг 35 минг тоннаси хавфли тиббиёт чиқиндилари ҳисобланади.

Калит сўзлар: тиббиёт чиқиндилари, чиқиндиларни зарарсизлантириш, утилизация қилиш, экологик тоза усуллар, тиббий чиқиндиларини йиғиш, сақлаш, ташиш.

Abstract. Today, 90,000 tons of medical waste is produced in our country per year, of which 35,000 tons are hazardous medical waste.

Key words: medical waste, waste neutralization, disposal, environmentally friendly methods, collection, storage, transportation of medical waste.

Аннотация: сегодня в нашей стране ежегодно образуется 90 000 тонн медицинских отходов, из них 35 000 тонн – опасные медицинские отходы.

Ключевые слова: медицинские отходы, обезвреживание отходов, утилизация, экологически чистые методы, сбор, хранение, транспортировка медицинских отходов.

Кириш. Аҳолининг санитария-эпидемиологик фаровонлигини таъминлаш замонавий давлатнинг муҳим ижтимоий функциясидир. Инсоннинг ижтимоий табияти шуни кўрсатадики, одамлар, аҳоли гуруҳлари ва жамоалар ҳаётининг энг муҳим кўринишлари, уларнинг саломатлиги ва “касаллиги” ижтимоий муаммолардир. Салбий омиллар ўз таъсирини инсоннинг ижтимоий табияти, унинг бевосита ва кенгроқ муҳити орқали амалга оширади.

Инсон омилининг табиий муҳитга босими ортиб бораётган бир шароитда аҳолининг санитария-эпидемиологик осойишталигини таъминлашнинг амалдаги тизими ҳар доим ҳам санитария-эпидемиологик вазиятнинг кескинлашувига тез жавоб беришга имкон бермайди, энг муҳими, санитария қонунчилиги бузилишининг олдини олишга етарлича ҳисса қўшмайди ва санитария-эпидемиологик вазиятни ёмонлаштирадиган хатти-ҳаракатларнинг олдини олишга қаратилган эмас [1].

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Чиқиндиларни бошқариш тизimini такомиллаштириш ва уларнинг экологик вазиятга салбий таъсирини камайтириш бўйича чоратадбирлар тўғрисида» 2024 йил 4 январдаги ПФ-5 сонли Фармони ҳамда Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг 2023 йил 30 декабрдаги 26/33-7339-сон топшириғига мувофиқ, республикамізда «Sayar LLC» компанияси (АҚШ) иштирокидаги «Тиббиёт чиқиндилардан муқобил иссиқлик энергияси ишлаб чиқариш» инвестиция лойиҳаси жорий этилмоқда [3].

Мазкур масала юзасидан, Ўзбекистон Республика Соғлиқни сақлаш вазирлиги ҳузуридаги Санитария-эпидемиологик осойишталик ва жамоат саломатлиги қўмитаси таклифлари ишлаб чиқилди. Ўзбекистон Республикаси томонидан 2019 йилда ратификация қилинган, «Доимий ифлослантирувчи моддалар тўғрисидаги Стокгоlm конвенцияси»да тиббий чиқиндиларни ёқиш билан боғлиқ чиқиндиларни камайтириш белгиланган (UNEP, 2007). Мазкур конвенция ва Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг тавсиясига мувофиқ, тиббий чиқиндиларни ёқиб юборишдан воз кечиш, тиббий чиқиндиларни зарарсизлантириш ва утилизация қилишнинг экологик тоза усулларига ўтиш назарда тутилган. Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 11 августдаги 349-сонли қарорига асосан, ёқиш печлари (инсинератор)ни харид қилиш ва уларни қаттиқ майший чиқиндилар полигонларида ўрнатиш «Тоза ҳудуд» унитар корхоналарига зиммасига юклатилган. Санитария-эпидемиологик осойишталик ва жамоат саломатлиги қўмитаси томонидан, тиббий чиқиндиларини йиғиш, сақлаш, ташиш, утилизация қилиш билан боғлиқ фаолиятни тартибга солиш, халқаро даражада эътироф этилган амалиётни республикамізда татбиқ этиш мақсадида халқаро молия институтлари билан ҳамкорлик йўлга қўйилмоқда.

Бугунги кунда халқаро ташкилотлар ёрдамида, хусусан Глобал Фонд ёрдамида 45 та (Санитария-эпидемиологик осойишталик ва жамоат саломатлиги қўмитасининг ҳудудий бошқармалари, Республика

ОИТС марказининг ҳудудий марказлари ва сил касалликлари шифохоналарига), UNICEF халқаро жамғармаси ёрдамида Қорақалпоғистон Республикаси, Андижон, Наманган, Жиззах вилоятлари даволаш-профилактика муассасаларига замонавий утилизация жиҳозлари қўйилди ва ишлатилмоқда. UNICEF халқаро жамғармаси ёрдамида Республика шошилиш тиббий ёрдам илмий маркази негизда “тиббий чиқиндиларни бошқаришнинг пилот моделлари” лойиҳаси доирасида тиббиёт чиқиндиларини утилизация қилиш маркази ишга туширилди ва фаолият кўрсатмоқда. Маълумки, аксарият даволаш-профилактика муассасалари, аҳоли яшаш пунктлари ичида жойлашганлиги сабабли, лойиҳа доирасида таклиф инсинераторда чиқиндиларни ёқиш технологиясини ўрганиб чиқиш мақсадга мувофиқ.

2023 йилнинг ўзида тиббиёт чиқиндиларини утилизация қилишда табиатни муҳофаза қилиш қонунчилигини бузилиши бўйича 511 та ҳолат аниқланган бўлиб, қонунбузарларга 316 млн. сўм жарималар қўлланилган. Шунингдек, тиббиёт муассасалари республика бўйича жами 49 та корхона ва ташкилотлар билан тиббиёт чиқиндиларини утилизация қилиш бўйича шартнома асосида ишлаб келмоқда, уларнинг 37 таси (75 фоизи) ижобий экологик экспетиза ҳулосаси олмасдан, ноқонуний фаолият юритиб келмоқда.

Тиббий чиқиндиларнинг алтернатив ишлашнинг муқобил усуллари Филиппин, Ҳиндистон, Хитой ва бошқа мамлакатларда, Европа Иттифоқи мамлакатлари - Буюк Британия, Германия, Бельгия, Португалия, Франция, Люксембург, Швецария ва бошқа кўплаб давлатларда қўлланилади. Ғарбий ва Шарқий Европада қўлланилган муқобил технологиялар орасида – термал, кимёвий, нурлантирувчи (ионлаштирувчи) усуллар босқичма-босқич ёпилишига ва муқобил технологияларга ўтишга олиб келди. Уларга қўшимча механик усуллар қўшилади - аралаштириш, майдалаш, сиқиш, қайта ишлаш самарадорлигини ошириш учун курук ва суюқ фракциялар ажратилади [4].

Шуни таъкидлаш жоизки, хорижий мамлакатларда ўзгаришларни ўрганаётганда, Россияда барибир импорт ўрнини босувчи

воситани жорий этиш маҳсулотлар айниқса мавжуд бўлганлиги сабабли, хорижий компаниялардан ускуналар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштиришдан фарқли ўлароқ ҳудудларга маҳаллий автоклавлаш агрегатларини етказиб бериш тажрибаси билан устунлик қилади [2].

Аниқлик учун марказлаштирилмаган ускуналар ва муқобил усулларни маҳаллийлаштиришнинг аниқ ижобий мисолларини кўриб чиқадиган бўлсак, бир қатор хорижий мамлакатларда тиббий чиқиндиларнинг қайта ишлаш 50 фоизи хавфли деб топилган ва ёқиш заводларига юборилган. Португалияда 1998 йилгача (касалхоналарда ёки хусусий операторларда) тиббий чиқиндиларнинг 50 фоизи хавфли деб топилган ва ёқиш заводларига юборилган, ҳаво тозалаш ускуналари йўқ бўлган. Жамоатчилик босими остида мамлакатда иккита йирик автоклав ишга туширилди, бугунги кунда барча тиббий чиқиндиларнинг 80% қайта ишланмоқда.

Хулоса. Шундай қилиб, бугунги кунда тиббиёт чиқиндиларини тўплаш, сақлаш, ташиш, утилизация қилиш, қайта ишлаш ва жойлаштириш, тиббиёт чиқиндиларининг маълумотлар базасини

юритиш, тиббиёт чиқиндиларини йиғиш, сақлаш, ташиш, утилизация қилиш ва қайта ишлаш устидан давлат назоратини амалга ошириш ва улардан фойдаланиш соҳасини янада такомиллаштириш мақсадида соҳага оид қўшимча ҳуқуқий ва ташкилий чора-тадбирларни кўриш талаб этилмоқда.

Хусусан, Мамлакатимизда экологик вазиятни яхшилаш, тиббиёт чиқиндиларнинг атроф-муҳитга ва аҳоли саломатлигига салбий таъсирини камайтириш, муқобил иссиқлик энергия ресурсларидан самарали фойдаланиш, тиббиёт чиқиндилар билан боғлиқ ишларни амалга ошириш соҳасида замонавий инновацион ечимлар ва технологияларни жорий этиш зарурати пайдо бўлмоқда. Санитария-эпидемиологик осойишталикни таъминлаш, фуқаролар соғлиғи, ҳаёти ва атроф муҳитга салбий таъсирни олдини олиш, тиббиёт чиқиндиларини аниқлаш, ажратиш, йиғиш, сақлаш, дезинфекция қилиш ёки зарарсизлантириш, ҳисобга олиш, сақлаш, ташиш, қайта ишлаш ва йўқ қилиш тизимини тартибга солиш, шунингдек, тиббиёт муассасалари корхона ва ташкилотлар билан тиббиёт чиқиндиларини утилизация қилиш бўйича тизимни такомиллаштиришни талаб қилади.

Адабиётлар

1. Акимкин В.Г., Бормашов А.В. Эпидемиологическая значимость и перспективы решения проблемы обращения с медицинскими отходами в РФ // Поликлиника. - 5/2015. С. 34-39.
2. Акашкина Л.В., Балакаева А.В., Булганина М.С., Зудинова Е.А. и др. Оценка экономической, санитарно-гигиенической и экологической эффективности проведения мероприятий, предусмотренных государственной программой города Москвы «Столичное здравоохранение» на 2012-2015 гг. АНО УМЦ «ТТ-эксперт». Москва, 2014. С. 130.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2024 йил 17 июлдаги “Тиббиёт чиқиндиларидан муқобил иссиқлик энергияси ишлаб чиқариш инвестиция лойиҳасини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги ПҚ-263-сон Қарори. Тошкент.
4. Safe management of wastes from health-care activities (edited by Y. Chartier et al), World Health Organization, 2013, P. 308